

28. **Економічний словник** / Під ред Т. І. Багрія, С. І. Дорогунцова. – К. : Головна редакція української радянської енциклопедії. Академія наук Української РСР, 1973. – 622 с.

29. Базилевич В. Д. **Ринкова економіка: основні поняття і категорії:** навч. пос. / В.Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – К. : Знання, 2006. – 263 с.

30. **Экономическая энциклопедия** / Науч.-ред. совет изд-ва «Экономика», Ин-т экономики РАН: гл ред. А. И. Абалкин. – М. : ОАО Издательство «Экономика», 1999. – 1055 с.

31. Пінкдаjk Роберт С. **Мікроекономіка** / Роберт С. Пінкдаjk, Даніел А. Рубінфелд. Пер.з англ. А. Олійник, Р. Скільський. – К. : Основи, 1996. – 646 с.

32. Мочерний С. В. **Економічний енциклопедичний словник:** У 2 т.Т 2. / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устинко, С. І. Юрій. За ред. С. В. Мочерного. – Львів: Світ, 2006. – 568 с.

Рецензент: д.е.н., професор Павлов В.І.

УДК 336.143

К. В. ПАВЛОВ
Л. І. ПАНАСЮК

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПОДАТКОВО-БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНУ

Статтю присвячено дослідженню бюджетного процесу, визначено особливості надходжень та ефективність використання коштів місцевих бюджетів Волинської області. Виявлено проблеми, що спричиняють нераціональні видатки територіальним громадам та надано пропозиції щодо їх вирішення.

The article studies the budget process, the peculiarities of revenue and efficiency of local budgets of Volyn region. The

©Павлов К.В. – к.е.н., доцент Національного університету водного господарства та природокористування;

©Панасюк Л. І. – здобувач Національного університету водного господарства та природокористування

problems that cause wasteful spending local communities and provided suggestions for their solution.

Ключові слова: податковий борг, видатки, місцеві бюджети.

Актуальність проблеми. Однією із основних функцій податково-бюджетної політики є соціально-економічна, зміст якої полягає у її впливі на темпи і пропорції розвитку регіону. Сутність механізму реалізації зазначеної функції обумовлюється не тільки специфікою стягнення податків в умовах конкретної економіки як цілісної системи, а й особливостями історично сформованих взаємодій окремої регіональної економіки з цілісною економікою країни.

На сьогодні, має місце нерівномірність формування фінансового потенціалу і податкової бази для окремих територій України. Навпроти, вони повинні базуватися на диференціації напрямків, способів та інструментарію бюджетно-податкового регулювання соціально-економічного розвитку територій.

При визначенні пріоритетних напрямів регіональної податково-бюджетної політики слід зважати на те, що однакові економічні закони в різних регіонах обумовлюють неоднакові наслідки їх розвитку.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Дослідженням проблем, пов'язаних з побудовою ефективної фінансово-податкової системи в Україні, та питань удосконалення фінансово-податкової політики займалися Н.І.Балдич, В.М. Геєць, О.Д.Данілов, А.Я.Кізіма, Т. Єфименко, Б.Кваснюка, С.Льовочкіна, Ю.Лисенка, Т. Меркулової, А.Соколовської, Л. Тарангул, Ф. Ярошенко та ін.

За всієї наукової значущості здійснених досліджень питання удосконалення механізму реалізації регіональної фінансово-податкової політики, визначення бюджетних інструментів оптимізації міжрегіональних бізнес-процесів, обґрунтування моделі оподаткування у межах регіональної економічної системи, потребують детального та системного вивчення. Саме це і визначило актуальність теми дослідження.

Метою статті є Визначення пріоритетних напрямів регіональної податково-бюджетної політики на основі показників щодо виконання бюджету Волинської області за

2013 рік. Визначення основних тенденцій формування дохідної частини місцевих бюджетів. Проведення аналізу методичних підходів до формування механізму реалізації регіональної податкової політики для обґрунтування певної системи податкових регуляторів та стимулів, що створюють умови для прискореного розвитку галузей, територій, виробництв, підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати проведеного дослідження свідчить, що за 2013 рік до консолідованого бюджету Волинської області надійшло 4809,2 млн.грн. податків, зборів та інших обов'язкових платежів, що на 255,7 млн.грн. або на 5 відсотків менше, ніж за попередній рік. Зокрема, надходження митних платежів скоротились на 4,5 відсотка (-130,6 млн.грн.), податкових - на 26,1 відсотка (-178,6 млн.грн.). Спад надходжень до державного бюджету обумовлено в основному зменшенням обсягів митного оформлення нафтопродуктів та обсягів ввезення транспортних засобів (-482,6 млн.грн.) та збільшенням бюджетного відшкодування податку на додану вартість (ріст в 1,5 рази, відшкодовано на 155,3 млн.грн. більше, ніж за 2012 рік). Надходження до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів зросли на 3,7 відсотка.

Таблиця 1

Фінансові показники

Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування (сальдо)	результат від	млн.грн.	-223,0	50 ⁺	200	350
Фінансовий результат підприємств, які одержали прибуток	результат одержали	млн.грн.	1316,2	950 ⁺	950	1050
Питома вага підприємств, які одержали прибуток у загальній кількості підприємств		%	63,5	60 ⁺	63	-
Фінансовий результат підприємств, які одержали збиток	результат одержали	млн.грн.	1539,3	900 ⁺	750	700
Питома вага підприємств, які одержали збиток у загальній кількості підприємств		%	36,5	40 ⁺	37	-

З державного бюджету місцевим бюджетам області перераховано в повному обсязі дотацію вирівнювання (2,3 млрд.грн.) та 94,5 млн.грн. додаткової дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів, цільових субвенцій надійшло 1727,2 млн грн. (95,4 відсотка до плану). На поточний рік обсяг дотації вирівнювання місцевим бюджетам області визначено у сумі 2,6 млрд грн., що більше рівня 2013 року на 344,1 млн грн., або на 15,0 відсотків.

Місцеві бюджети за загальним фондом до затверджених показників на 2013 рік виконані на 92,9 відсотка, недоотримало 82,1 млн.грн. За підсумками року забезпечено виконання зведених бюджетів Володимир-Волинського (рівень виконання 109,8 відсотка), Горохівського (102,4 відсотка), Локачинського (103,5 відсотка), Луцького (104,2 відсотка) та Турійського (103,9 відсотка) районів. Не виконані бюджети 4 міст обласного значення та 11 зведених бюджетів районів. Із 408 бюджетів сільських, селищних та міських міст районного значення рад виконано 341 бюджет, або 83,6 відсотка від їх загальної кількості. Забезпечено виконання усіх бюджетів територіальних громад у Володимир-Волинському, Локачинському, Луцькому, Маневицькому та Турійському районах.

Надходження до загального фонду місцевих бюджетів зросли проти показників попереднього року на 5 відсотків, або на 51,3 млн.грн. Обласний бюджет за загальним фондом виконано на 93,6 відсотка, недоотримано 17,1 млн.грн. При цьому, забезпечено надходження усіх запланованих в обласному бюджеті податків та зборів, крім податку на доходи фізичних осіб (- 21 млн грн.).

Розрахункові показники Мінфіну України по доходах, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів для місцевих бюджетів області, за звітний період виконані на 90,4 відсотка, а затверджені місцевими радами показники - на 90 відсотків через недонадходження в цілому по області податку на доходи фізичних осіб (-101,8 млн грн.). При запланованому на 2013 рік рості податку на доходи фізичних осіб на 16,2 відсотка його надходження зросли лише на 4,2 відсотка. Не забезпечено надходжень цього податку в усіх районах, крім Володимир-Волинського, Локачинського, Луцького і Турійського, та містах обласного значення, а також у 133 бюджетах сільських, селищних та міських міст районного значення рад.

При визначенні розрахункових показників доходів І кошिका на 2014 рік Міністерством фінансів України враховано негативні тенденції у надходженні доходів місцевих бюджетів області. Завдання з надходжень таких доходів для області обраховані у сумі 982,5. млн грн., що на 1,4 відсотка менше від доведеного на 2013 рік.

За рахунок плати за землю забезпечено 10,3 відсотка надходжень загального фонду. В результаті місцеві бюджети в 2013 році отримали 110,4 млн.грн., що на 9,7 млн.грн., або 9,6 відсотка більше надходжень 2012 року. Не дивлячись на те, що в цілому по області виконаний річний план з надходжень цього платежу (109,3 відсотка), не забезпечено його виконання у місті Ковелі (95,4), Любешівському (98,0) та 22 бюджетах базового рівня, з яких 6 - у Ківерцівському районі. Це обумовлено зменшенням сплати податку ПАТ „Ковельсільмаш” на 635,0 тис.грн. у зв'язку з порушенням справи про банкрутство, наявністю податкового боргу ПАТ „Любешів-агробуд” у сумі 137,0 тис.грн., а також зменшенням кількості платників податку внаслідок обрання ними спрощеної системи оподаткування зі сплатою єдиного податку.

Головним управліннями Міністерства доходів і зборів України та Держземагенства України у Волинській області було сформовано аналітичні матеріали щодо формування ресурсної бази можливого поповнення державного та місцевих бюджетів. Однак, враховуючи актуальність питання вишукування додаткових надходжень до бюджету є необхідність у подальшому уточненні переліку суб'єктів господарювання та проведенні відповідної роботи з боку органів влади, місцевого самоврядування та органів стягнення.

Станом на 1 січня 2014 року місцевими радами надано пільг по сплаті платежів, що зараховуються до місцевих бюджетів, у розрахунку на рік на нагальну суму 1188,8 тис.грн., у тому числі пільги з орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим майном, що перебуває у комунальній власності - 1075,9 тис.грн., або 90,5 відсотка загальної суми. З початку 2013 року загальна сума наданих пільг зменшилась на 706,4 тис.грн. (37,3 відсотка). Майже 71 відсоток загальної суми пільг становлять пільги, надані рішенням Луцької міської (836,6 тис.грн.) ради.

Доходи спеціального фонду місцевих бюджетів (з урахуванням власних надходжень бюджетних установ) за 2013 рік становлять 380,1 млн грн., або на рівні надходжень попереднього року. Затверджені радами призначення доходів спеціального фонду виконані на 145,9 відсотка, понад план надійшло 119,6 млн гривень. Порівняно з минулим роком збільшилися надходження єдиного податку (+43,6 млн грн.), плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю (+9,4 млн грн.), плати за оренду майна бюджетних установ (+1,1 млн грн.), надходжень бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності (+0,5 млн гривень).

До місцевих бюджетів повернуто 0,9 млн грн. коштів, розмічених у 2007-2008 роках на депозитних рахунках комерційних банків. Залишок неповернутих бюджетних коштів становить 1,8 млн грн. по спеціальному фонду і рахується за ТзОВ КБ „Західкомбанк” - 0,9 млн грн. (Луцький район - 0,9 млн.грн.) та ТзОВ „Укрпромбанк” - 0,9 млн грн. (Володимир-Волинський - 0,8 млн грн, та Турійський - 0,1 млн грн. райони).

Податковий борг з платежів до місцевих бюджетів протягом року зріс на 3,6 млн грн., або на 14,1 відсотка та на 1 січня 2014 року становить 29,1 млн грн., (у тому числі до загального фонду - 26,2 млн гривень). Ріст боргу допущено в усіх містах обласного значення та районах, за винятком міста Ковеля, Камінь-Каширського та Любешівського районів. Найбільший приріст - у містах Луцьку (+492,3 тис. грн.), Володимирі-Волинському (+418,3 тис.грн.) та Іваничівському (+962,8 тис. грн.), Ковельському (+444,8 тис. грн.), Луцькому (+342,6 тис. грн.) і Ківерцівському (+296,5 тис. грн.) районах. Понад 80 відсотків загальної суми заборгованості становлять борги з плати за землю (12,9 млн грн.) та податку на доходи фізичних осіб (10,7 млн гривень).

Податковий борг по платежах зріс на 42,7 млн грн. за рахунок яких відраховується для області дотація вирівнювання, обсяг якого на 1 січня 2014 року становить 158,3 млн. гривень. В цілому по області в недоїмці з платежів до державного та місцевих бюджетів рахується 187,4 млн грн. Разом з тим, протягом минулого року списано 22,6 млн грн. податкового боргу, по сплаті якого минув строк позовної давності (1095 днів).

У 2013 році 139 місцевих бюджетів регіону на покриття тимчасового касового розриву отримали з єдиного казначейського рахунку 709 млн грн. короткотермінових позичок, які до 01 грудня минулого року були погашені. Крім того, для фінансування невідкладних витрат усі міста обласного значення, 10 районів та обласний бюджет отримали безвідсоткові середньострокові позики загальним обсягом 83,5 млн грн. Враховуючи борг попередніх років - 52,3 млн грн., загальний обсяг середньострокових позичок на звітну дату складає 135,8 млн грн., з яких 69,7 млн грн. або 51,3 відсотка рахується за бюджетом міста Луцька.

Видаткова частина загального фонду місцевих бюджетів профінансована на 97,5 відсотка. На фінансування галузей соціально-культурної сфери спрямовано 4778,4 млн грн. або 97,8 відсотка до запланованого, що на 480,0 млн грн. більше, ніж за попередній рік. Видатки заплановані у 2013 році в обласному бюджеті, профінансовані на 96,6 відсотка. За рахунок коштів спеціального фонду місцевих бюджетів проведено видатків на загальну суму 540,2 млн грн.

Результати проведеного дослідження фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону дозволяють визначити цілі його податково-бюджетної політики, на 2014 рік:

- підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів області та збільшення їх ролі у забезпеченні підвищення рівня життя населення області, соціального захисту малозабезпечених верств населення, економічного розвитку області.

- забезпечення у ході затвердження та виконання місцевих бюджетів збалансованої політики, концентрації фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку області, урахування в показниках бюджетів у повному обсязі потреби в коштах для здійснення соціальних виплат та розрахунків за енергоносіями, недопущення утворення бюджетної заборгованості за основними соціальними виплатами та витратами на оплату спожитих енергоносіїв та комунальних послуг;

- підвищення ефективності видатків місцевих бюджетів шляхом забезпечення дотримання вимог чинного бюджетного

законодавства учасниками бюджетного процесу на всіх його стадіях, посилення фінансової, дисципліни при використанні коштів місцевих бюджетів, збільшення прозорості формування та виконання бюджету, проведення постійного моніторингу показників ефективності витрат, кількісних та якісних показників здійснення видатків місцевих бюджетів;

- забезпечення переходу місцевих бюджетів області на повноцінне програмно-цільове бюджетування із залученням органів держказначейства та інших учасників бюджетного процесу, підвищення рівня обґрунтованості бюджетного планування на місцевому рівні шляхом встановлення взаємозв'язку бюджетних показників із стратегічними цілями соціально-економічного розвитку територій та запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу.

Досягнення цілей передбачає реалізацію наступних заходів:

- забезпечення співпраці органів місцевого самоврядування та податкових органів за рахунок належної діяльності комісій органів місцевої влади з питань забезпечення своєчасності і повноти сплати податків та погашення заборгованості з виплати заробітної плати, пенсій, стипендій та інших соціальних виплат, участі податкових органів у формуванні показників доходів місцевих бюджетів усіх рівнів та середньостроковому бюджетному плануванні, оперативного реагування податкових органів на звернення місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування;

- активізація роботи щодо виведення з тіні доходів фізичних осіб, вжиття заходів щодо виявлення фактів уникнення від оподаткування суб'єктами підприємництва та забезпечення на цій основі зростання надходжень до місцевих бюджетів області;

- забезпечення скорочення податкового боргу до державного та місцевих бюджетів за рахунок підвищення ефективності претензійно-позовної роботи, органів стягнення;

- перегляд пільг що надані зі сплати платежів до бюджету органами місцевого самоврядування, встановлення об'єктивних критеріїв щодо надання таких податкових пільг;

- недопущення виникнення кредиторської та дебіторської заборгованості під час виконання місцевих бюджетів,

урахування у договорах на поставку товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти обов'язкових штрафних санкцій за невчасне виконання умов договорів;

- недопущення необґрунтованого збільшення чисельності працівників бюджетної сфери;

- забезпечення формування обсягів капітальних видатків місцевих бюджетів відповідно до переліків інвестиційних проектів у складі місцевих програм економічного і соціального розвитку відповідних територій па умовах співфінансування;

- концентрація фінансових ресурсів місцевих бюджетів на пріоритетних напрямках розвитку, в тому числі за рахунок оптимізації місцевих цільових програм;

- формування рішень про обласний бюджет, бюджети міст обласного значення та районні бюджети за програмно-цільовим методом бюджетування, складання паспортів бюджетних програм, звітів про їх виконання, проведення моніторингу виконання бюджетних програм;

- забезпечення при формуванні бюджетних запитів та проектів рішень про місцеві бюджети на 2014-2016 роки формування основних показників доходів та витрат місцевих бюджетів на два наступні за плановим роки та встановлення взаємозв'язку бюджетних показників зі стратегічними цілями соціально-економічного розвитку території;

- збільшення прозорості формування та виконання місцевих бюджетів області шляхом обов'язкового надання органам місцевого самоврядування проектів показників міжбюджетних відносин районних бюджетів та бюджетів базового рівня розміщення на офіційних сайтах райдержадміністрацій рішень про районні бюджети та бюджети органів місцевого самоврядування, інформації про хід їх виконання;

- розроблення пропозицій та механізмів удосконалення процедур казначейського обслуговування місцевих бюджетів в частині зменшення документообігу учасників бюджетного процесу, адміністративних витрат місцевих бюджетів на забезпечення казначейського обслуговування» наближення послуг органів держказначейства до кінцевого споживача, забезпечення вчасного та повного проведення платежів органів місцевого самоврядування, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;

- забезпечення планування бюджетних витрат на утримання вищих навчальних закладів 1-111 рівнів акредитації, що фінансуються з обласного бюджету, на основі обсягів державного замовлення спеціалістів, визначених Програмою, з урахуванням потреб області;

- передбачення субвенції з обласного бюджету державному бюджету на виконання делегованих обласною радою обласній державній адміністрації повноважень, передбачених Програмою, на 2014 рік у сумі 1776,9 тис. грн., на 2015 рік - 1824,0 тис. грн., в тому числі:

- на реалізацію „Програми охорони приміщень Державного архіву області на 2014-2015 роки” на 2014 рік у сумі 486,9 тис. грн, на 2015 рік у сумі 510 тис. грн.;

- на реалізацію обласної Програми утримання, вдосконалення та розвитку територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення населення Волинської області «Сигнал - ВО» на 2013-2017 роки на 2014 рік у сумі 240,0 тис. грн., на 2015 рік у сумі 264,0 тис. грн.

Кількісні та якісні критерії ефективності реалізації заходів:

- забезпечення виконання за доходами загального фонду всіх 429 місцевих бюджетів;

- збільшення темпів приросту надходжень до місцевих бюджетів, досягнення, за підсумками року позитивної динаміки надходжень доходів місцевих бюджетів у порівнянні з фактичними показниками попереднього року;

- зменшення обсягу недоїмки за платежами, що зараховуються до місцевих бюджетів;

- забезпечення фінансування в повному обсязі витрат за соціальними статтями видатків, насамперед на заробітну плату, оплату енергоносіїв і комунальних послуг, харчування та медикаменти.

Висновки. Хоча перші заходи щодо реформування податково-бюджетної політики регіону вже зроблено і розширено дохідну базу місцевих бюджетів, але для успішного вирішення проблеми забезпечення регіонів достатнім обсягом фінансових ресурсів необхідним є не пряме датування державою територій, а формування сприятливого інвестиційного клімату. Крім того реформування бюджетної

системи може бути ефективним тільки при умові здійснення в Україні адміністративно-територіальної реформи, спрямованої на формування територіальних утворень здатних до самозабезпечення фінансовими ресурсами в частині власних повноважень місцевого самоврядування.

Тому, основою формування потужної фінансової бази регіону мають стати подальший розподіл повноважень між центральними органами влади й органами місцевого самоврядування, пошук додаткових джерел формування доходів місцевих бюджетів, розширення доходної бази місцевих бюджетів, а також удосконалення перерозподільних процесів у бюджетній системі.

Бібліографія

1. **Департамент фінансів Волинської обласної державної адміністрації.** [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://www.finance.voladm.gov.ua>.
2. **Державний комітет статистики України.** [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : www.ukrstat.gov.ua.
3. **Основні напрямки економічного і соціального розвитку Волинської області на 2013 рік.** – Луцьк, Волинська обласна державна адміністрація, 2013.
4. **Офіційний сайт Кабінету Міністрів України** [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://www.kmu.gov.u/control>.
5. **Про соціально-економічне становище області.** – Луцьк, Головне управління статистики у Волинській області, 2014 р.
6. Савчук О. О. **Механізм формування податкової стратегії регіону** / Савчук О. О. // Львів, Науковий вісник НЛТУ України. - 2010.

Рецензент: д.е.н., професор Левицька С. О.